

De virtute, ad novitium monachum (capita quattuor)

Περὶ ἀρετῆς πρὸς νεώτερον ἀσκητὴν, κεφάλαια δ΄

Πρόλογος

Ὁ Κύριος ἐπὶ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ἐπιδημήσας τῷ κόσμῳ ἀγαπᾶν ἀλλήλους προσέταξεν ἡμῖν. Ἀγάπης δὲ ἔργον ἐστὶ καὶ τὸ παρακαλεῖν ἀλλήλους ἐν φόβῳ Θεοῦ. Ἐπειδὴ οὖν ἠτήσατο ἡ σὴ εὐλάβεια ἀκοῦσαι λόγον παρὰ τῆς ἐμῆς βραχύτητος, ἐπέδωκα ἑμαυτὸν διὰ τὴν ὑπακοὴν καὶ συνέργειαν τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τὸ νῦν περὶ τῶν αὐτῶν ὑποθέσεων ἐνεχαράξαμεν ἐν τῷδε τῷ ὑπομνηστικῷ. Εἴ τι οὖν εὐρῆς χρήσιμον, ἔνθου ἐν τῇ σῇ διανοίᾳ, ὅπως καρποφοροῦντός σου τῷ Κυρίῳ σχῶ κάγω μισθὸν τῆς συμ βουλίας. Οὐκ ἐπιζητήσεις δὲ παρ' ἡμῶν τῶν ἐν ἀδελφοῖς διατριβόντων λόγων τέχνην, ἣν οὐκ ἐμάθομεν, οὔτε καλλωπισμὸν λέξεων, ὧν οὐκ οἶδαμεν· ἀλλ' ἀπλῶς καὶ ἀληθῶς καὶ ἰδιωτικῶς τὰ ἐν ἀγάπῃ σοι γραφέντα μετὰ ἀγάπης δέξαι, καὶ αὐξήσον αὐτὰ παρὰ σεαυτῷ, ἅτε ἰκανώτερος ἡμῶν τυγχάνων. Καὶ οἷον σπέρματα καὶ ἀφορμὰς λαβὼν παρ' ἡμῶν, ἐν τῷ πλάτει τοῦ νοῦ σου, ἐπὶ πολὺ καρποφόρησον. Καὶ τὰ ὀλίγως καὶ ἀσθενῶς ὑφ' ἡμῶν ἀπηγγελμένα δυνατῶς παράστησον τοῖς μετὰ σοῦ, ὧ φιλομαθέστατε, καὶ παραινέσεις αὐτοῖς φυλάξασθαι τὸν βυθὸν τῆς ἀγνοίας ἡμῶν, μήτε συγγράφειν εἰθισμένων πρὸς ἐπίδειξιν λόγων, μήτε λόγων τέχνην ἡσκηκότων. Ἀγάπης δὲ ἡμᾶς προτρεπομένης σοί τε καὶ πᾶσι τοῖς μετὰ σοῦ μηνῦσαι, καὶ ὡς ἡμεῖς πάλαι ἐφιλοτιμήθημεν ζητοῦντός σου μαθεῖν περὶ ἀρετῆς, ἐπέδωκαμεν ἑαυτοὺς διὰ τῆς χάριτος, προγυμνασίαν λόγων ἀληθινῶν. Οὕτω καὶ αὐτὸς φιλοτίμως τοῖς λοιποῖς διακονήσεις κατὰ χάριν τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου σοι δεδομένην εἰς τὸ μηκέτι κατασύρεσθαι τοὺς ἀδελφοὺς ὑπὸ ἀπάτης.

1 Ἀρχὴ τῆς πρώτης παραινέσεως

Ἐὰν καθέξῃ ἐν ἐρήμῳ καταμόνας, τὴν ἄσκησιν καὶ προκοπὴν τῶν τελειῶν ἀναχωρητῶν ἐξίχνησε· εἰ δὲ ἐν κοινοβίῳ διάγῃς, τῶν κοινοβιακῶν κανόνων μὴ καταφρόνει. Ἐκάτερα γὰρ φυλαττόμενα ἐν ἐκάστῳ τάγματι ἐν καθαρᾷ συνειδήσει εὐπρόσδεκτα ἔσται Θεῷ. Καταμόνας τοίνυν καθεζόμενος, μὴ παραχάραττε τοὺς καλοὺς τύπους τῶν καλῶς προωδευκότων ἀναχωρητῶν, ἀλλὰ τύπον ὠφελείας παρέχε σεαυτὸν τοῖς πᾶσιν, ἀνακρίνων αἰεὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου ῥητόν· πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ· μήποτε διὰ δικαιωμάτων παρασαλεύσῃ σε ὁ Ἐχθρὸς ἀπὸ τῆς ἰδίας στάσεως. Ἐν κοινοβίῳ καθεζόμενος, μὴ ἐκκλίνῃς τοῦ ἀποστολικοῦ καὶ ἐνθέσμου κανόνος. Τὰ γὰρ δοκοῦντα μικρὰ εἶναι παροράματα, οὐ τὴν τυχοῦσαν βλάβην ἐμποιοῦσιν. Καλὸν τοιγαροῦν, καὶ πάνυ καλόν, τὸ μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ τὰ τῆς φιλαυτίας ἔργα πράσσοντα ὑπὸ κατάγνωσιν γενέσθαι. Πρέπον τοίνυν τῇ συνάξει ἀπαντᾶν ἅμα τοῖς ὁμοψύχοις ἀδελφοῖς, τῇ ἀγρυπνίᾳ, τῷ ἔργῳ χειρῶν, τοῖς παρέργοις, ὅπερ ἐστὶν σημεῖον μέγιστον ταπεινοφροσύνης· ὁμοίως τῇ τραπέζῃ, δίχα τῆς σωματικῆς ἀρρωστίας, καὶ μὴ κρατεῖσθαι θελήματι ἰδίῳ, ὅπερ ἐστὶν φύσηματι κενῷ. Χρὴ οὖν ἕκαστον τελειοῦν τὸ ἔργον, ὃ ἤρξατο οἰκοδομεῖν, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ ὑπομονῆς. Τὸ δὲ ἀστατεῖν τοῖς ἡθεσιν καὶ περιφέρεσθαι τῇ γνώμῃ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἀπὸ ἔργου εἰς ἔργον ἀώριον τὸν καρπὸν ἀποκαθίστησιν, εἰ ἄραγε καρποφορήσει ὁ τοιοῦτος. Οὐκ ἐν ἐκάστῳ δὲ τόπῳ τὰς αὐτὰς προσβολὰς προσάγει ὁ πολέμιος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ. Ἄλλ' ὅπου μὲν προκρίνει τιμᾶν διὰ δικαιωμάτων τὴν ξηροτάτην πολιτείαν καὶ τὸν ἀπεσκληρωκότα βίον, ὅπου δὲ φεύγειν τοὺς ἐπωφελεῖς τόπους παρασκευάζει, διὰ τὸ μὴ εἶναι, φησί, μικρὰν συγκατάβασιν πρὸς τοὺς ἀσθενεστεροὺς, ὑπονοθεύει τὴν γνώμην, διαστροφὴν ἐπάγων τῷ ἀδελφῷ. Καὶ ἐν

μὲν τῷ κοινοβίῳ καθεζόμενον, τὴν ἔρημον φαντάζεσθαι παρασκευάζει, πολλὴν οὕσαν ἐν τῷ τόπῳ ἡσυχίαν· ἐν δὲ τῇ ἐρήμῳ καθεζόμενον, ὡς αὐχμῶδεις καὶ ἀπαραμυθῆτους τόπους, φεύγειν ὑποτίθησιν. Καὶ ταῦτα συνεχέστερον κι νεῖ, ἵνα πανταχοῦ ἀσύστατον καὶ περιγέλαστον ποιήσῃ τὸν ἀδελφὸν καὶ μηδεμίαν ἀρετὴν εἰς τελείωσιν ἀγαγεῖν. Ὡσπερ γὰρ ἕάν τις ἄρξηται πύργον οἰκοδομεῖν, καὶ ἀκηδιάσας περὶ τὴν οἰκοδομὴν εἴπῃ· στοὰν μᾶλλον οἰκοδομήσω· καὶ ὡς ἄρξηται ὀρύσσειν τοὺς θεμελίους εἴπῃ πάλιν· βέλτιόν ἐστι κελλίον οἰκοδομήσαι, καὶ τοῦτο ἀφήσει ἡμιτελής, ἀνόνητος εὐρίσκεται αὐτοῦ ὁ σκοπός· οὕτω καὶ μοναχὸς μὴ καρτερῶν ἐν τόπῳ ἐνὶ ἐν συνέσει πνευματικῇ, τέλειον καρπὸν ἀναδοῦναι οὐ δύναται. Ἐν κοινοβίῳ τοιγαροῦν καθεζόμενος τῷ κανόνι ἀκολούθει ἐν πάσῃ εὐλαβείᾳ καὶ φόβῳ Θεοῦ. Κἂν δις τῆς ἡμέρας ἐσθίειν παραδίδοται, μετάλαβε τῶν σιτίων μετ' εὐχαριστίας. Καὶ εἴ τι ποιοῦσιν οἱ εὐλαβέστεροι τῶν ἀδελφῶν, ποίει ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, καὶ προκόψεις καλῶς ἐν Κυρίῳ. Εἰ δὲ ἔλθῃ εἰς διάκρισιν ὁ λογισμὸς, ὡς πολλὰ τὰ παρατιθέμενα ἐπὶ τραπέζης, ἀλλ' ἐννοηθῶμεν, ὅτι οὐ διὰ τῆς ἡμῶν διαταγῆς ἢ παρασκευῆ γεγένηται· εἰ δὲ πάλιν πενιχρὰ καὶ στενὰ τὰ εὐκαιρούμενα καὶ ἄρξηται δυσφορεῖν ὁ λογισμὸς ἐπὶ τούτῳ, λόγισαι ὅτι ἐκ τῆς δόξης Κύριος ἐνανθρωπήσας κριθίνους ἄρτους μεταλαβεῖν οὐκ ἀνηξίωσεν. Δεῖ οὖν ἐν συνέσει πνευματικῇ ἀπαντᾶν τῷ πολεμῷ δι' ἐκάστης μεθόδου πρὸς τὸ ἀποκρούσασθαι αὐτοῦ τὰς μαγανείας διὰ τῆς σταυροφόρου δυνάμεως. Τὸ γὰρ ὑπὲρ μέτρον ἐγκρατεύεσθαι, ὡς οἶμαι, οὐκ ἐπαινετόν· καὶ τῆς προσηκούσης ἐγκρατείας καταφρονεῖν οὐ χρήσιμον. Ὡσπερ γὰρ τὸ ἀπέχεσθαι ἐπὶ πολὺ τῶν διατεταγμένων σιτίων ἔκλυσιν καὶ ἀτονίαν πρὸς τὴν λειτουργίαν ποιεῖ, οὕτω καὶ τὸ ἀναβλύζειν τὸν λαιμὸν τοῖς βρώμασιν ὑπὸ κατάγνωσιν. Οὐαὶ γάρ, φησὶν, οἱ ἐμπεπλησμένοι νῦν, ὅτι πεινάσετε. Ἄλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀκρασίας ταῖς ὑπογαστρίαις ἡδοναῖς πεσεῖται ὁ ἀκρατής. Χρὴ οὖν εὐσεβῶς καὶ προσηκόντως κυβερνᾶν τὸ σῶμα. Ἐν τῇ ἐρήμῳ δὲ καθεζόμενος ἔχε ἀεὶ τὰς πρεπούσας ἀρετάς, τὸ ὀρθόδοξον καὶ ταπεινὸν τοῦ φρονήματος, τὸ γρήγορον καὶ ἀδείλανδρον, τὸ ἀπερίσπαστον καὶ ἀφιλάργυρον, τὸ ὑγιὲς τῆς ἀγιότητος καὶ καρτερικὸν τοῖς πόνοις, τὸ παρακλητικὸν πρὸς πάντας καὶ περὶ τὴν συγκατάβασιν ἀκριβές, τὸ ἀμετεώριστον τῆς διανοίας τῆς πρεπούσης Θεῷ, ὅπερ ἐστὶν παθῶν μείωσις καὶ δαιμόνων διωγμὸς, τὸ μὴ δεδιέναι σωματικὴν ἀρρωστίαν ἢ θανάτου παρουσίαν. Ἄλλ' οὕτω μετ' εὐφροσύνης προσδέχεσθαι τὴν ἔξοδον ὡς ἐκ μετάλλων ἢ ἔξορίας ἀνακαλεῖσθαι μέλλων ἐπὶ τὴν οὐρανῶν βασιλείαν, κατὰ τὸν εἰπόντα· ἐπιθυμίαν ἔχω τοῦ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. Τὸν ἐν κοινοβίῳ καθεζόμενον τούτων χρὴ ἀντέχεσθαι· τὸ ὑπήκοον εἶναι κατὰ Θεὸν δίχα πάσης ἀντιλογίας· τὸ συμπαθὲς καὶ ἀκενόδοξον, τὸ ἀφίλαρχον καὶ ἀτιμητικόν, τὸ ἐν ἀγρυπνίαις καὶ προσευχαῖς εὐτόνον, τὸ ἐν ἀσκήσει καὶ ἐργοχείρῳ καρτερικόν· φεύγειν καὶ σιωπᾶν καὶ ἡσυχάζειν· φεύγειν μὲν τοὺς αἰρετικούς καὶ φθοροποιούς ἀνθρώπους, σιωπᾶν δὲ τῶν ἀπηγορευμένων καὶ Θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, ἡσυχάζειν δὲ τῶν θορύβων καὶ βιωτικῶν πραγμάτων, μὴ περιέρχεσθαι ἀπὸ κελλίου εἰς κελλίον, μὴ προτιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον, μὴ ἀκρίτως ἀποφθέγγεσθαι, μὴ θυμῷ ἢ μῆνι δεδουλωθῆναι, μὴ ἐν ἱματίοις καλλωπίζεσθαι, μὴ τὴν σάρκα ἐκτρίβειν πρὸς ὠραϊσμόν, μὴ ἀχαλίνωτον ἔχειν τὸν ὀφθαλμόν. Μὴ ὡς πανοῦργος ὀφθῆναι σπουδαζέτω, ἵνα μὴ εἰς κενοδοξίαν περιπέσῃ, ἥτις πρόξενός ἐστιν ἡδονῆς τε καὶ ὀργῆς καὶ λύπης· ἀλλὰ μᾶλλον ποιεῖν ἑαυτὸν ἀπλοῦν καὶ ἀφελῆ τὰ πολλὰ. Τὸ φυλάσσειν τὸ σῶμα ἀπὸ ἀμαρτίας εἰς τὸ μὴ ψεύσασθαι τῷ Δημιουργῷ· δῶρον γὰρ προσηγάγομεν ἑαυτοὺς τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκέτι ἔχομεν ἔξουσίαν τοῦ ἑαυτῶν σώματος. Εἴτε γὰρ στενούμεθα, εἴτε πολεμούμεθα, ἀφέλκεσθαι τὸ δῶρον πρὸς ἴδιον θέλημα οὐ δυνατόν. Ὡσπερ γάρ, ἕάν τις εὐξάμενος εὐχὴν τῷ Θεῷ προσενεγκεῖν δῶρον Κυρίῳ, ὃ λαβῶν ὁ ἱερεὺς ἀναθῆ τε ἐν τῷ ναῷ, κἂν μεταμεληθεῖ μετὰ ταῦτα ὁ τὸ δῶρον

προσενέγκας, οὐκέτι ἐξουσιάζει ἀφελεῖν τὸ δῶρον μετὰ τὸ προσενεγκεῖν αὐτὸ τῷ Κυρίῳ· εἰ δὲ καὶ λαθραίως ἐπιχειρεῖ τοῦ διακλέψασθαι, οὐχ ὡς τὸ ἴδιον ἀφελόμενος τοῦ ἐγκλήματος ἀπολυθήσεται, ἀλλ' ὡς ἱερόσυλος κολασθήσεται· οὕτω καὶ οἱ τῷ Θεῷ ἀφιερῶσαντες τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζουσιν. Μακάριοι οἱ ταύτην τὴν ὁδὸν τηρήσαντες καὶ δικαιοσύνην τιμήσαντες· χαίροντες γὰρ καὶ ὑμνολογοῦντες τὸν Θεὸν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν εἰσελεύσονται· ἥς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὡς ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.² Παραίνεσις δευτέρα Προσεχετέον ἀπὸ κακῆς συμβουλίας. Ὡς περὶ γὰρ δύο τινὲς λαμπρῶς περιβεβλημένοι βαδίζοντες ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν ἀγοράν, καὶ ὁ μὲν εἷς μὴ προσέχων ἑαυτῷ, προσκόψας ἔπεσεν ἐν πηλῷ, καὶ τὴν ἕξαστον στολὴν παντοίως ἠρήμωσεν, κινεῖ τοῦτον ὁ φθόνος, ὥστε τὸν πλησίον καταβαλεῖν ἐν βορβόρῳ, ἵνα μὴ αὐτὸς μόνος ἀσχημονῇ· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, οἱ τῆς ἀρετῆς ἐκπεσόντες ἀγωνίζονται ὑποσκελίσαι τοὺς λοιπούς, ἵνα μὴ μόνοι ἐν ἀσχημοσύνῃ διατελῶσιν. Λαλοῦσι ταπεινὰ καὶ ἀποκρίνονται γλυκέως, ἵνα τῆς σωφροσύνης ἀποσπάσαντες ἐν ἀμαρτίαις τοὺς ὑπηκόους καταπτῆξωσι. Καὶ οὐκ ἐντρέπονται πράσσοντες τὰ φαῦλα, ἀλλὰ προτρέπονται τῷ πλησίον, καὶ φασιν· τί ἡμᾶς βδελύσσει; Ἐπειδὴ ἀμαρτωλοὶ ἐσμεν, κατακρίνεις ἡμᾶς; Ὁ δεῖ να καὶ ὁ δεῖνα, οἱ ἀκούομενοι, οὐ τὰ αὐτὰ πράσσουσιν; Οὐκ οἶδας ὅτι τὸ πρᾶγμα τοῦτο πιπτέγειραί ἐστι; Καὶ οὐκ αἰσχύνονται ταῦτα λαλοῦντες· διατί; Ὅτι αὐτοὶ μὲν πεσόντες οὐ βούλονται διαναστῆναι· ἀλλὰ καὶ εἰς σκάνδαλον τοῖς πολλοῖς καὶ εἰς πτώσιν καὶ διαφθορὰν γεγένηται· καὶ ὡς περὶ δέλεαρ ἐν ἀγκίστρῳ κέχρηται αὐτοὺς ὁ Διάβολος. Ὅτε δὲ ἄρχονται καὶ τοὺς ἀγίους Προφήτας τοῦ διαβάλλειν, τοῦ δελεᾶσαι ψυχὰς ἀστηρίκτους. Ὡς καρδία διεστραμμένη τῶν τοιούτων ἀνθρώπων. Ὡς στόμα πλήρες κακίας καὶ δόλου. Ὡς λάρυγξ ἀνεωγμένος τάφος, ἐτοιμὸς διαφθεῖρων τοὺς ἐμπίπτοντας ἐν αὐτῷ. Δικαίως παραδίδονται εἰς πάθη ἀτιμίας, διότι τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ἀπώσαντο. Ὅθεν καὶ ἐξωθήσονται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ πλῆθος τῶν ἀσεβειῶν αὐτῶν, ὅτι δὲ οὐ Θεὸν ἐφοβήθησαν, οὐδὲ τῶν Χριστιανῶν εὐλάβειαν προετίμησαν, ψυχὰς νέων ἀπατῶντες. Διὰ τοῦτο φυλάσσου ἀπ' αὐτῶν, ἀγαπητέ, μὴ καταφλέξωσί σε τοῖς μαλακοῖς αὐτῶν λόγοις. Φεῦγε αὐτῶν τὴν συντυχίαν, ἵνα μὴ πικρανθῆς σὺ ἐπὶ χολῆς καὶ καταπέσης ἐπὶ δίστομον μάχαιραν, κατὰ τὴν ὑπόθηκην τοῦ σαλομῶντος. Καὶ πᾶς μὲν ἄνθρωπος κηδόμενος τῆς τοῦ πλησίον σωτηρίας, θεασάμενος αὐτὸν διολισθήσαντα καὶ πεσόντα σπουδάζει τοῦ ἀνεγείρειν, τὸν δὲ ἐστῶτα περικρατεῖ τοῦ μὴ πεσεῖν. Οὗτοι δέ, ὡς λυμεῶνες, τοὺς μὲν ἐστῶτας περισπούδαστον αὐτοῖς ἐστὶ καταβαλεῖν, τοὺς δὲ πεσόντας καὶ χαμαὶ κειμένους ἐπισφάττουσι διὰ τῆς ἀπογνώσεως. Καὶ ἀντὶ τοῦ λέγειν· ἀγαπητέ, πρόσεχε σεαυτῷ, οὐδὲν ἀνώτερον φόβου Θεοῦ, οὐδὲν τιμιώτερον ἐναρέτου βίου· ἡμαρτες, μὴ προσθῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν προτέρων δεηθήτι σου ἀμαρτημάτων· ἄρτι ὁμοῦ ἐσμεν, καὶ μετ' ὀλίγον διαχωριζόμεθα ἀπ' ἀλλήλων· καὶ ἐὰν βλάψωμεν τὸν πλησίον, μέλλει ἡμᾶς στένων αἰτιᾶσθαι, λέγων· ὅτι με ἔβλαψεν ἡ συντυχία τοῦδε τοῦ ἀνθρώπου, εἴθε μὴ ἐγενόμην αὐτοῦ ἐν γνώσει· ἐσκανδάλισεν γὰρ τὴν ψυχὴν μου. Πόσων κακῶν μοι αἰτία ἢ συνάφεια αὐτοῦ! Ἐὰν δὲ ὠφελήσωμεν τὸν πλησίον ἐπ' ἀγαθοῖς, μνήμην ἡμῶν ποιούμενος λέξει· βοήθησον, Κύριε, τῷδε τῷ ἀδελφῷ, ὡς ἐβοήθησέ μοι διὰ τὸ ὄνομά σου, καὶ ἐστήριξέ μου τὴν ψυχὴν εἰς τὸν φόβον σου· καὶ μέλλοντός μου ἀπόλλυσθαι διέσωσε διὰ τῆς χάριτός σου. Οὗτοι δὲ τὰ ἐναντία φρονοῦντες ἀπατεῶνές εἰσι ψυχῶν· οὐ μόνον γὰρ αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσιν. Ὅταν δὲ πάλιν θεάσωνται τινα ἀπεχόμενον τοῦ μουσαροῦ ἔργου, προφάσεις ἀλόγους ἐπισωρεύουσι, λέγοντες· ὁ δεῖνα ψυχρᾶς κράσεώς ἐστιν· ἐλέγχονται δὲ καὶ ἐπὶ τοῦτο, μὴ ἐκ διαθέσεως ἀγαθῆς προσφέρειν τὰ τοιαῦτα. Εἰ ἄραγε τοῦτο ἦν κατὰ τὸν ἐκείνου σκοπόν, οὐκ ἔδει εἰπεῖν τὸν

Ἀπόστολον· ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται· ἀλλ' ἐχρῆν λέγειν· πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος, θερμῆς κράσεως τυγχάνων, πάντα ἐγκρατεύεται. Εἰ ἄρα οἱ μὲν ἐπεδέοντο τῆς ἐγκρατείας, οἱ δὲ οὐ, τίς τοίνυν τῶν φιλοῦντων τὸν Κύριον οὐ μέμψεται τὴν ματαίαν ὑπόνοιαν ταύτην; Τίνα γὰρ οὐ πολεμεῖ ὁ Ἐχθρός, καὶ θλίβει, εἴτε ἄρρενας εἴτε θηλείας; Ἀναγκαῖα τοίνυν ἡ ἐγκράτεια, πλὴν ἐν εὐσεβεῖ λογισμῷ. Πρόσχωμεν τοίνυν ἑαυτοῖς, ἵνα μὴ κατάγνωσιν πολλὴν ἐνέγκωμεν ἑαυτοῖς, καὶ ἐν τῷδε τῷ βίῳ τυγχάνοντες καὶ μετὰ τὴν τοῦ βίου ἔξοδον. Ὁ γὰρ σήμερον εὐειδής, αὐριον ἀειδής· πολλῇ γὰρ ἀσθενείᾳ περίκειται τοῦτο τὸ σῶμα. Ὅθεν οἱ τὸν ἐνάρετον βίον ποθήσαντες, οὐ μόνον τῆς ἡλικίας αὐτῶν ἐπανθούσης ἐπαινεθήσονται, δι' ἧς εἴλοντο σωφροσύνην, ἀλλὰ καὶ ἐν γῆρα ὑπερθουμασθήσονται. Ὁ γὰρ σπόρος ὁ καλὸς οὐ μόνον ἐν τῷ τὴν πεδιάδα χλοηφορεῖν τέρπει τοὺς θεατάς, ἀλλὰ καὶ ὅταν αἱ χῶραι λευκαὶ ὦσιν πρὸς θερισμόν, καὶ τὸν ἄσταχυν κυρτὸν ἔχουσιν ἐπὶ τὴν γῆν νενευκότα. Εὐφραίνει γὰρ λίαν τοὺς ὀρῶντας. Κτῆμα οὖν μέγιστον βίος ἐνάρετος. Πρόσχε οὖν μὴ παρασυρῆναι ὑπὸ ἀνθρώπων φιληδόνων, οἵτινες διαφόρως καταστρηγιῶντες μολύνουσιν τὰ ἑαυτῶν σώματα, κατὰ τὸν λέγοντα· τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ἀπ' αὐτῶν, αἰσχρὸν ἐστὶ λέγειν. Ἀλλὰ καὶ Παροιμιστῆς ἐλέγχων τὴν ἄθεσμον πρᾶξιν, λέγει· τοιαύτη ὁδὸς γυναικὸς μοιχαλίδος, ἢ ὅταν πράξῃ, ἀπονιψαμένη οὐδὲν φησὶν πεπραχέναι ἄτοπον. Οὕτω καὶ οὗτοι τῇ συνηθείᾳ τῶν ἀμαρτημάτων ἀγόμενοι τὰ αἰσχίστα πράττοντες καταφρονοῦσιν, ὡς μηδὲν πεπραχότες κακόν, ἅπασαν τὴν σπουδὴν ἔχοντες πρὸς διαβολικὴν ἐπιθυμίαν, ὅταν δὲ μάλιστα καὶ τὰς ἀγίας Γραφάς, ὡς ἐν τάξει γελοίων, σκώπτουσιν· ὧν τὸ κριμα ἔνδικόν ἐστιν. Οὗτοι καὶ ἐν καπηλείοις ἔχουσι τὰς διατριβάς, εἰς μέθην τὸν οἶνον πίνοντες· ὅθεν καὶ ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ σωφροσύνη ἐβδέλυκται παρ' αὐτοῖς. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ἐσχάτῃ κακίᾳ ἀναστρεφομένων δημοτῶν ἀναιδέστεροι οὗτοι μᾶλλον τυγχάνουσιν. Ἐν ἀληθείᾳ πένθους καὶ κλαυθμοῦ ἄξιον τοῦτο, ὅτι τὴν λαμπρὰν καὶ ἐπίδοξον ἀρετὴν εἰς τοσαύτην εὐτέλειαν κατηγάγομεν. Ὁ δὲ Θεός, ὁ μέγας καὶ φιλόανθρωπος, ὁ πλούσιος ἐν ἐλέει καὶ δυνατὸς τοῖς ἔργοις, ἀντιλάβοιτο τῆς ἀσθενείας ἡμῶν, καὶ συντρίψοι τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν, καὶ δοίῃ ἡμῖν ἰσχὺν καὶ σύνεσιν πνευματικὴν, ἵνα ἐν ἀληθείᾳ τὸν ἐπίλοιπον ἡμῶν χρόνον καταβιώσαντες εὐρωμεν χάριν παρ' αὐτοῦ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ καὶ φοβερᾷ τῆς κρίσεως. Ὅτι αὐτῷ ἡ ἐξομολόγησις καὶ δυναστεία καὶ τὸ κράτος εἰς πάσας τὰς γενεὰς τῶν γενεῶν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Γίνου τοιγαροῦν φρόνιμος ὡσεὶ ὄφις καὶ ἀκέραιος ὡς περιστερά, διότι μέσον λύκων διατρίβεις. Νόει ἂ λέγω, ἀγαπητέ. Μὴ φοβηθῆς τεθνᾶναι ὑπὲρ Χριστοῦ· κἂν πνιγμός σοι ἐπέλθῃ, κἂν μάχαιρα, κἂν εἰς λάκκον σε ἐπεμβαλοῦσιν, εἴτε εἰς ῥεῦμα ποταμοῦ, εἴτε εἰς βυθὸν θαλάσσης, μὴ προδῶς τὴν σωφροσύνην δι' ἀνθρώπινον φόβον, ὃς μετ' ὀλίγον εἰς κονίαν καταλύσει. Μὴ καταφρονήσης τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, κἂν γὰρ μὴ πάρεισιν οἱ ἐλέγχοντες, ἀλλ' οὐδὲν λάθη Κύριον, τοῦ Ἄβελ ἔκδικον. Εἴτε οὖν ἐν κοινοβίῳ διάγεις, εἴτε ἐν ἐρήμῳ, τῆς ἀγνείας καὶ σωφροσύνης μὴ καταφρόνει· ἅγιοι γὰρ ἔσεσθαι, διότι ἐγὼ ἅγιός εἰμι, ἔφη ὁ Κύριος· καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτόν, ὑψωθήσεται. Ταπεινὸς δὲ ἐκεῖνος, ὁ ἐν ἔργῳ τὴν ἀρετὴν κηρύσσων. Ὁ τοίνυν τούτων ἀντεχόμενος, τῷ ὄντι ταπεινὸς κατὰ τὸ βούλημα τοῦ Κυρίου ἔσται. Ὀλίγα τοίνυν περὶ ταύτης βούλομαί σοι παραθέσθαι, ὅπως ἐπὶ τούτων ἐπιγνώως ἐκ μέρους τὴν δύναμιν αὐτῆς κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ὁ ταπεινὸς οὐ κενοδοξεῖ, οὐχ ὑπερηφανεύεται δουλεύειν τῷ Κυρίῳ διὰ τὸν φόβον αὐτοῦ. Ὁ ταπεινὸς οὐχ ἰστᾷ τὸ ἴδιον θέλημα τῇ ἀληθείᾳ ἀντιλέγων, ἀλλὰ πείθεται τῇ ἀληθείᾳ. Ὁ ταπεινὸς οὐ ζηλοῖ ἐπὶ προκοπῇ τοῦ πλησίον, οὐδὲ χαίρει ἐπὶ τῷ καταρραγέντι, χαίρει δὲ μᾶλλον μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίει μετὰ κλαιόντων. Ὁ ταπεινὸς οὐκ ἐν τῷ μὲν ὑστερεῖν καὶ ἀπορεῖν ταπεινοῦται, καὶ ἐν εὐημερίᾳ καὶ δόξῃ σοβαρὸς οὐκ ἀποφαίνεται, ἀλλ' ἐν τῇ

αὐτῇ ἀρετῇ ἔσθηκε διηνεκῶς. Ὁ ταπεινὸς οὐ διαβάλλει ἀδελφὸν ἀδελφῶ, ὅπερ ἐστὶ σατανικόν, ἀλλ' εἰρηνοποιὸς ὑπάρχει, μὴ ἀποδιδούς κακὸν ἀντὶ κακοῦ. Ὁ ταπεινὸς οὐ μόνον τοὺς μειζότερους αὐτοῦ τιμᾷ, ἀλλὰ καὶ τοὺς μικροτέρους. Ὁ ταπεινὸς πάσῃ δυνάμει τὴν εὐλάβειαν μεταδιώκει. Ὁ ταπεινὸς οὐ συναπάγεται θυμῶ, οὐχ ὑβρίζει, οὐδὲ κραυγάζει, ἀλλὰ πάντα καταπτῆσει δι' εὐλάβειαν. Ὁ ταπεινὸς οὐ κακοηθεύεται οὐδὲ ὀκνεῖ, κἂν ἐν μεσονυκτίῳ κληθῆ εἰς ἔργον, ὑπήκοον γὰρ ἑαυτὸν παρέστησε τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου. Ὁ ταπεινὸς οὐκ οἶδε πικρίαν οὐδὲ δολιότητα, ἀλλ' ἐν ἀπλότῃ καὶ ἀκακίᾳ δουλεύει τῷ Κυρίῳ ἐν ἀγιασμῶ καὶ εἰρήνῃ καὶ χαρᾷ πνευματικῇ. Ὁ ταπεινὸς οὐ μεθύσκειται οἴνω, οὐδὲ σχολάζει τῇ γαστριμαργίᾳ, φοβούμενος τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου. Ὁ ταπεινὸς ἐὰν ἀκούσῃ λόγον ἐπιτιμίας, οὐ γογγύζει, οὐδ' ἂν λάβῃ ράπισμα, δυσφορεῖ μαθητῆς γὰρ ἐστὶ τοῦ ὑπομείναντος σταυρὸν ὑπὲρ ἡμῶν. Ὁ ταπεινὸς φιλαυτίαν μισεῖ, ὅθεν οὐδὲ πρωτεύων ἀντιποιεῖται, ἀλλ' ὡς ἐπιβάτην ἠγεῖται ἑαυτὸν ἐν πλοίῳ ἐν τῷδε τῷ βίῳ. Ὁ ταπεινὸς ἀκούει φιλεῖ λόγους πνευματικούς, καὶ τὸν ἑαυτοῦ νοῦν οὐκ ἀφίστησι τῶν ἐντολῶν τοῦ Ὑψίστου· ἠρνήσατο γὰρ ἑαυτὸν διὰ τὴν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐλπίδα. Ἐν ἀληθείᾳ, μακάριοι οἱ τοιοῦτοι, ὅτι πρὸς αὐτοὺς ἔρεῖ ὁ Κύριος, οὐκέτι ὑμᾶς καλέσω δούλους, ἀλλὰ φίλους καὶ ἀδελφούς. Αὐτῶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. 3 Παραίνεσις τρίτη Περὶ δὲ ὧν μοι λελάληκας, τῶν κατὰ διάνοιαν λογισμῶν, οὐ λέληθέ μοι· καὶ γὰρ ἐγὼ αὐτὸς ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐνοχλοῦμαι παθῶν, καὶ οὐκ ἀποκρύπτω τὴν ἑμαυτοῦ ἀσθένειαν. Χρὴ οὖν ἡμᾶς ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, ἵνα ἡμᾶς ρύσῃται ὁ Κύριος τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς. Οὐ μόνον γὰρ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ μονίᾳ ὄντων ἡμῶν ἐκθλίβουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν οἴκῳ Κυρίου συνελθόντων ἡμῶν ἐπανίστανται σφοδρῶς, καὶ τῶν ἀρρένων τὰ σώματα αἰσχροῦς καθορᾶν παρασκευάζουσιν καὶ ἀσέμνως, καὶ ἄχρι αὐτῆς μυσαρᾶς πράξεως φαντάζει ἡμᾶς ὁ Δράκων, καὶ συμφυρμούς τινας λογισμῶν ὑποσπείρας πρὸς τὸ διασκεδάσαι τὸν ἀδελφὸν τοῦ μὴ προσέχειν καθαρῶ νῶ τοῖς ἀχράντοις μυστηρίοις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ. Ἄλλ' ὅμως διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ὀφθαλμῶν καὶ διὰ τῆς τοῦ νοῦ προσοχῆς περιγενήσεται τοῦτον ὁ ἐγκρατής, τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος συνεργούσης. Χρὴ οὖν πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν τὴν ἑαυτῶν καρδίαν καὶ τὰς αἰσθήσεις· καθότι ἐν μεγάλῳ πολέμῳ ἐσμέν ἐν τῷδε τῷ βίῳ, καὶ ὁ Ἐχθρὸς μαίνεται· ἀλλ' οὐ παραιτητέον τὸν ἀγῶνα. Πλὴν σωματικῶς νικήσωμεν τὰς φαντασίας αὐτοῦ, καὶ ἀφῶμεν αὐτὸν διαρρηγνυσθαι, οἶδε γὰρ ὁ Κύριος τὸν θλίβοντα ἡμᾶς ἠλίκοις καυτῆρας προσάγειν ταῖς ἡμῶν καρδίαις διὰ τῶν λογισμῶν. Οὐ γὰρ ὡς ἄνθρωπος ὄρα ὁ Κύριος· ὁ γὰρ ἄνθρωπος ὄρα εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ Θεὸς εἰς καρδίαν ὄψεται. Πλὴν τῶν πυκτευόντων ἐστίν, τὸ μὴ ὑποδέξασθαι πυγμὴν· ὁ δὲ εἰρηνέων πρὸς τὰ πάθη πῶς πολεμήσει πρὸς αὐτά, ἤδη ἑαυτὸν δοῦλον πεπραχῶς ἡδοναῖς καὶ μετὰ πάσης εὐνοίας φόρους συντελῶν τῷ Τυράννῳ; Ὅπου γὰρ ἔχθρα, ἐκεῖ καὶ πόλεμος· καὶ ὅπου πόλεμος, καὶ ὁ ἀγὼν ἐκεῖ· καὶ ἔνθα ἀγὼν, ἐκεῖ οἱ στέφανοι· εἰ δέ τις βουλευθεῖ ἐλευθερωθῆναι τῆς πικρᾶς δουλείας, πόλεμον συνάψει πρὸς τὸν Διάβολον. Τοῦτον τὸν πόλεμον νικήσαντες οἱ Ἅγιοι τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν ἠξίωονται. Ἄλλ' ἴσως παρελθὼν τις λέξει, εἰ ἄρα γε ὅπου ἔχθρα κατὰ τῶν παθῶν ἐκεῖ καὶ ὁ πόλεμος πέφυκε γίνεσθαι, πῶς θεωροῦμεν τοὺς φιληδόνους σφόδρα πολεμουμένους ὑπὸ ἀχρείων παθῶν καὶ μὴ συγχωρούμενους μετανοεῖν; Οὐκ οἶμαι ἐγὼ, ἀγαπητέ, τοῦτον τὸν πόλεμον εἶναι κατὰ ἀρετὴν καὶ κατὰ ἀντίστασιν τοῦ Τυράννου, ἀλλὰ δουλοπαθείας καὶ φιληδονίας πάθος· ὅθεν οὐδὲ διήρηνται κατὰ τοῦ Ἐχθροῦ τῇ προαιρέσει· οἱ γὰρ πολεμοῦντες οὐδεμίαν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους συμφωνίαν ἢ σπουδὴν, ὡς φησι τῷ Σαοῦλ ὁ ἀλλόφυλος· δότε μοι ἄνδρα, καὶ μονομαχήσομεν, καὶ ἐὰν πατάξῃ με, ἐσόμεθα ὑμῖν εἰς δούλους· εἰ δὲ ἐγὼ πατάξω αὐτόν, ἔσεσθε ἡμῖν εἰς δούλους. Τούτων οὖν ἤδη δούλων ἑαυτοὺς πεπραχόντων τοῖς τοῦ Ἐχθροῦ θελήμασι καὶ ταῖς ἡδοναῖς, πῶς

πόλεμος κληθείη τὰ κατ' αὐτούς; Εἰ δὲ καὶ πολεμοῦνται, οὐχ ὡς ἀρετῆς ἀντιποιοῦμενοι, ἀλλ' ἀπορία εἰκότως τοῦ συναλλάσσοντος τὸ συναλλάγμα τῆς παρανομίας· ὅθεν καὶ ἑαυτοὺς ἐπιρρίπτουσιν οἱ πᾶσαν σχολὴν περὶ τὰ τοιαῦτα ἔχοντες· καὶ ἐξαρεσκόμενοι προσχαρίζονται καὶ μισθοὺς παρέχουσιν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ ἀποπλανήσαντος αὐτοὺς ἐπιτελέσωσιν. Ὅθεν ἐπιτυχόντες τοῦ κακοῦ, οὐδεμία ἑαυτοῖς διάκρισις ἢ ἐγκράτεια ἢ τοῦ κακοῦ ἀποχή. Τῶν δὲ Ἁγίων ὁ πόλεμος καὶ ὁ ἀγὼν οὐχ οὕτως· πολεμούμενοι γὰρ ἀντιπολεμοῦσιν, καὶ πυρούμενοι ἐγκρατεύονται, καὶ θλιβόμενοι ὑπομέ νουσι, καὶ αὐτῆς τῆς ὕλης παρούσης ἀποστρέφονται διὰ τὸν φόβον τοῦ Κυρίου. Ἐκεῖνοι δὲ πολεμοῦνται, οὐχ ὡς τὰ ἐναντία φρονοῦντες τῷ Τυράννῳ, ἀλλ' ὅπως τοὺς συνήθεις φόρους ἀποδώσωσι, καὶ μὴ ἀνανεύωσι τὰς λειτουργίας τῶν κακῶν ἐπιθυμιῶν. Ὡ γὰρ τις ἤττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. Τῶν δὲ ἀγωνιστῶν ἐάν τις καὶ ὑποσκελισθῆ, θᾶττον ἀνίσταται· οἱ γὰρ συσχεθέντες ὑπὸ βαρβάρων καὶ ὑπὸ τυραννικῆν γενόμενοι χεῖρα, οὐ πάντες ἡδονταὶ τῇ δουλείᾳ τῶν αἰχμαλωτισάντων, ἀλλ' ὅσοι τοῦ διαρπάζειν καὶ φονεύειν τοὺς ἀπαντῶντας προαιροῦνται· οὗτοι μόνον γεγηθότες προσμένουσιν ἄνευ δεσμῶν καὶ φυλακῆς τὰ πάθη κρατούμενοι, ὅθεν καὶ ὑπερμάχονται τῶν βαρβάρων καὶ κατάσκοποι καθίστανται κατὰ τῶν ὁμοφύλων, ἡνῶνται γὰρ τῷ κακίας ἤθει. Ὅσοι δὲ ἀνιῶνται ἐπὶ πορθήσει καὶ ἐρημώσει τῶν ὁμογενῶν ἀπωλεία τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς πενθοῦντες, οὗτοι φεύγειν κατεπείγονται, δυσαρεστοῦντες ἐπὶ τῇ ἀθέσμῳ πολιτείᾳ, καὶ καιρὸν ἐπιτηροῦσι καταλαβεῖν ἐκείνην τὴν ἐλευθερίαν, ἧς ποτε ἀπέλαυον, καὶ οὐδεμίαν εὐνοίαν φέρουσι τοῖς ἐξεναντίοις· ὅθεν διασωθέντες τῆς χειρὸς ἐκείνων, ἀντίπαλοι ἔσονται τῶν ἀσεβῶν, σύμμαχοι γενόμενοι τῆς εὐσεβείας. Καιρὸς τοιγαροῦν τῆς μετανοίας ὁ ἐνεστώς· ὅσοι τοίνυν βούλονται τῆς ὕβρεως ἐκείνης ἀπαλλαγῆναι, καὶ τῆς πικρᾶς δουλείας ἐλευθερωθῆναι, ἀντιτάξασθαι αὐτοὺς χρὴ τοῖς τοῦ Τυράννου θελήμασιν καὶ πολεμεῖν αὐτὸν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Δημιουργοῦ, τότε καὶ γὰρ λήψονται πείραν ἐναρέτου ἀγῶνος, τοὺς τῆς ἀρετῆς καταστάζοντες ἰδρῶτας, ὅταν μὴ χεῖλεσι μόνον εἴπωσι πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ διαθέσει καρδίας· γνωστὸν ἔστω σοι, Διάβολε, ὅτι ἡμεῖς τῆς φωνῆς σου οὐκ ἀκουσόμεθα καὶ ταῖς ἡδοναῖς σου οὐκέτι λατρεύσομεν. Χρὴ δὲ ἐν τῷ ἀγῶνι ἰκετηρίους φωνὰς ἀναπέμπειν τῷ Θεῷ μετὰ τῶν λεγόντων, ὅτι οὐκ ἔστιν αἰσχύνῃ τοῖς πεποιθόσιν ἐπὶ σοί· καὶ νῦν ἐξακολουθοῦμεν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, καὶ φοβούμεθά σε, καὶ ζητοῦμεν τὸ πρόσωπόν σου· μὴ κατασχύνῃς ἡμᾶς, ἀλλὰ ποιήσον μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπιείκειάν σου καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου· ἐξελοῦ ἡμᾶς κατὰ τὰ θαυμάσιά σου, καὶ δὸς δόξαν τῷ ὀνόματί σου, Κύριε, καὶ ἐντραπήσαν πάντες οἱ ἐνδεικνύμενοι τοῖς δούλοις σου κακά, καὶ κατασχυνθείσαν ἀπὸ πάσης δυναστείας, καὶ ἰσχύς αὐτῶν συντριβείη, καὶ γνώτωσαν ὅτι σὺ εἶ, Κύριε, ὁ Θεὸς μόνος καὶ ἔνδοξος ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. Κἂν ὑπερμανῆς γενόμενος ὁ Τύραννος ἐκκαύσῃ τὴν κάμινον τῶν ἡδονῶν ἑπταπλασίως, ἀλλὰ θαρσεύτωσαν οἱ ἐπὶ Κύριον πεποιθότες, ὅτι ἡ κάμινος μετ' ὀλίγον εἰς δρόσον μεταβληθήσεται, καὶ ὃν πάλα ἐδεδοίκεισαν Τύραννον, αὐτὸς τοῦ λοιποῦ τὴν σκιάν αὐτῶν τρομάσει διὰ τὴν ἐξ ὕψους ἐπιγενομένην αὐτοῖς βοήθειαν. Μακάριοι τοίνυν τὸν ἀγιασμόν φυλάσσοντες ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἐλέει, ὅτι βαθείας εἰρήνης ἀπολαύσουσιν αὐτῶν τὰ μέλη, τῆς ψυχῆς αὐτῶν εὐφραινομένης ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. Μηδεὶς δὲ πεποιθένας ἀνέσεως ἐπιτεύξασθαι, ὑπήκοον ἑαυτὸν παριστῶν τοῖς τοῦ Ἐχθροῦ θελήμασι· διότι αὐτὸς ὁ Τύραννος ὡς δορυαλώτοις καταχρήσεται αὐτοῖς, περισπῶν εἰς πᾶν ἔργον δυσσεβείας, καὶ τῶν μὲν τὰ σώματα ἐν σοδομιτικαῖς πράξεσι διαφθείρων καὶ καταμολύνων αἰσχυρῶς· ὡς γυναικός, φησί, πείραν οὐκ εἰληφόντων, παρθενίαν ἑαυτοῖς ἐπιφημίζειν παρασκευάζει, ἐσπιλωμένοις οὖσιν ὄλω τῷ σώματι. Καὶ ἐν τούτοις ὡς ἐλευθέρους τῆς ἀμαρτίας παρασκευάζει σεμνύνεσθαι ὁ Ἐχθρὸς, τῆς χολερᾶς σταφυλῆς καὶ τοῦ πικροῦ βότρυος ἐμφορῶν αὐτούς. Ὡ, τί δεινὸς ὁ

πόλεμος! ὦ, τί χαλεπός! Διὰ πόσων τρόπων παρασκευάζει ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους παροργίζει τὸν Κύριον ὁ κάκιστος θηρευτής! Μακάριοι οἱ μὴ πεσόντες ἐν ἀμφιβλήστρω αὐτοῦ· εἶγε καὶ ἐμπεσοῦντες διέρρηξαν τὰ δίκτυα αὐτοῦ καὶ ἐξείλαντο ἀποδράντες αὐτοῦ, ὡσπερ ἰχθύς ἐκ σαγήνης διασωθεῖς. Ὁ γὰρ ἰχθύς ἐν τοῖς ὕδασι νύπαρχων, ἐὰν ἀγρευθεῖς διαρρήξῃ τὸ δίκτυον καὶ ἑαυτὸν κατὰ τοῦ βυθοῦ ἐλάσῃ, σῶζεται· ἐπὶ δὲ ἐλκυσθῆ ἐν τῇ ξηρᾷ, βοηθῆσαι ἑαυτῷ οὐ δύναται. Οὕτω καὶ ἡμεῖς, ἐφ' ὅσον ἐσμὲν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἐξουσίαν ἔχομεν ἐκ Θεοῦ διαρρήξαι ἀφ' ἑαυτῶν τὰ δεσμὰ τῶν θελημάτων τοῦ Ἐχθροῦ καὶ ἀπορρίψαι τὸ φορτίον τῶν ἀμαρτιῶν διὰ τῆς μετανοίας καὶ διασωθῆναι εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. Εἰ δὲ καταλάβῃ ἡμᾶς τὸ πρόσταγμα τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο, καὶ ἡ ψυχὴ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ σώματος, καὶ εἰσαχθῆ τὸ σῶμα ἐν τῷ τάφῳ, οὐκέτι δυνάμεθα ἑαυτοῖς βοηθῆσαι, ὡσπερ οὐδὲ ὁ ἰχθύς ἀνελκυσθεῖς τῶν ὑδάτων καὶ καταγισθεῖς ἐν ἀγγείῳ οὐ δύναται ἔτι ἑαυτῷ βοηθῆσαι. Σπουδάσωμεν τοιγαροῦν, ἀγαπητοί, ἐκφυγεῖν τὰς παγίδας τοῦ Ἐχθροῦ δι' ἔργων ἀγαθῶν, πρὶν ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ, ἐν ἣ ἀποκαλύπτονται ἅ ἐπράξαμεν ἐν κρυπτῷ καὶ σκότει. Μὴ οὖν ἀναμείνωμεν ἕως οὗ ἔλθοι ὁ θάνατος, ἵνα μὴ αἰσχυρθῶμεν ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν, ὅτε ἐνδύονται οἱ Ἅγιοι στολὴν λαμπράν, ἣν κατεσκεύασαν αὐτοῖς δι' ἔργων ἀγαθῶν. Ἐὰν ἴδωμεν ἑαυτοὺς τότε γυμνοὺς οὐ μόνον τῆς ἐξαστραπτούσης δόξης, ἀλλὰ καὶ μεμελανωμένους καὶ πλήρεις δυσωδίας ὄντας, οἷα αἰσχύνῃ ἄραγε λήψεται ἡμᾶς; Καταφρονήσωμεν τὸ τῆς κακῆς ἐπιθυμίας ἔργον καί, ὡς οὐδὲν ἠγεῖται, νικήσωμεν τὸ μικρὸν τοῦτο δι' εὐσέβειαν, καὶ μὴ ἐν τῷ ἐλαχίστῳ ὀφθῶμεν ἀδόκιμοι. Μέγα ναυάγιον τὸ τῆς ἀμαρτίας ἔργον· ἀγωνισώμεθα οὖν μὴ ὑποπεσεῖν τηλικούτῳ κινδύνῳ. Ἡμεῖς γὰρ τῇ ἑαυτῶν ἀμελείᾳ ὑπὸ παθῶν καταδυ ναστευόμεθα, ἀπονητὶ βιοῦν θέλοντες καὶ προφάσεις ἀκαίρους ἐν ἑαυτοῖς ἀναπλάττοντες. Καὶ ὁ μὲν φησιν, ἀπὸ βρέφους ἐν μοναστηρίῳ τὴν οἴκησιν ἔχω, καὶ τούτου χάριν σφοδρῶς μοι τὰ πάθη ἐπίκεινται. Ἄλλ' ἀκουέτω ὁ τοιοῦτος ὅτι πολλοὶ τῶν Ἁγίων ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενοι τὰς ἡδονὰς κατεπάτησαν. Ἔτερος δὲ πάλιν φησὶν, ἐν κόσμῳ ἀνατέθραμμαι, καὶ πολλῶν κακῶν πεπεύραμαι, ὅθεν ἡ συνήθεια συνωθεῖ με πρὸς τὰς ὀρέξεις. Ἀκουέτω καὶ αὐτός, ὅτι πολλοὶ τῶν Ἁγίων, τῶν φαύλων φαυλότερον βίον ἐσχικότες, ἔσχατον μεταβαλλόμενοι τὸν τρόπον ἄριστοι ἀνεφάνησαν Θεῷ εὐαρεστήσαντες. Ὑπήκουσαν γὰρ ἐκ ψυχῆς τῷ εἰπόντι· μὴ παραζήλου ἐν πονηρευομένοις μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, ὅτι ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθήσονται, καὶ ὡσεὶ λάχανα χλόης ταχὺ ἀποπεσοῦνται. Ὁ Πονηρὸς φαντάζει ἡμᾶς, πρὸς τὰ βλαβερά πάντα κινῶν, πρὸς καταφρόνησιν ἡμᾶς ἀγαγεῖν τοῦ φόβου Κυρίου. Ἡμεῖς δὲ δριμυτέροις νοήμασι τὸν ἰὸν αὐτοῦ ἀποκρουσώμεθα, τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ συνεργούσης· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. 4 Παραίνεσις τετάρτη Εἶπέ τις τῶν Ἁγίων· μελέτα καλά, ἵνα μὴ κακὰ μελετήσης, ὁ γὰρ νοὺς ἀργῆσαι οὐκ ἀνέχεται. Δῶμεν τοιγαροῦν τὸν ἑαυτῶν νοῦν εἰς μελέτην λογίων Θεοῦ καὶ εἰς προσευχὰς καὶ ἔννοιαν ἀγαθὴν· ἡ γὰρ ματαιὰ μελέτη ἔργα ματαιότητος ἀναφύει· ἡ δὲ ἀγαθὴ μελέτη καρπὸν ἀγαθὸν ἀποδίδωσιν. Ἐχῶμεν κατὰ διάνοιαν καὶ τοῦτο, ὅτι πολλοὶ τύραννοι ἐκράτησαν χωρῶν καὶ ὀχυρωμάτων, καὶ ἐσβέσθη αὐτῶν τὸ κλέος, καὶ ἐγενήθησαν ὡς οὐχ ὑπάρξαντες. Πόσοι βασιλεῖς ἦρξαν ἐθνῶν πολλῶν ἀνεγείραντες ἑαυτοῖς εἰκόνας τε καὶ στήλας, λογισάμενοι διὰ τούτων ὀνομάζεσθαι μετὰ τὴν ἐξοδὸν τοῦ βίου· καὶ ἐπῆλθον ἕτεροι καὶ κατέστρεψαν τὰς εἰκόνας καὶ συνέτριψαν τὰ ἀγάλματα, καὶ τῶν μὲν τὰ πρόσωπα περιελόντες τὴν ἰδίαν ἐτυπώσαντο ὅψιν· ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τὰ ἔργα ὑφ' ἐτέρων καταλυθήσεται. Ἔτεροι δὲ περιφανεῖς τάφους κατεσκεύασαν ἑαυτοῖς, δόξαντες διὰ τούτων στηρίζειν ἑαυτοῖς ὄνομα αἰώνιον, διαγραφάμενοι ἐν τῷ ἐπιταφίῳ τὸν ἑαυτῶν χαρακτῆρα· ἦλθεν ἕτερα

γενεά· ἐδόθη νομὴ ὑπὸ ἐτέρου ἐξουσίαν· οὗτοι δὲ τὸν σωρὸν ἐκκαθάραι εἰκότως βουλόμενοι, χαλίκων δίκην, τὰ ὅσα αὐτῶν μετήγαγον. Καὶ τί ὠφέλησεν αὐτοῖς ὁ πολῦτιμος σωρός, ἢ τε πυραμίς; Πάντα οὖν τὰ τῆς ματαιότητος ἔργα εἰς οὐδὲν καταλύει. Οἱ δὲ εἰς Θεὸν πλουτοῦντες, καὶ ἐν αὐτῷ δοξασθέντες, οὐχ οὕτως· ζῶν γὰρ αἰώνιον καὶ δόξαν ἀκατάλυτον ἠτοίμασαν ἑαυτοῖς. Ὡσπερ γὰρ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἀστέρων, ἄχρι τοῦ νῦν οὐκ ἠμαυρώθη οὐδὲ μετεβλήθη εἰς παλαιώσιν ἀπὸ κτίσεως αὐτῶν ἄχρι τοῦ νῦν· καὶ πᾶσα μὲν γενεὰ σαρκὸς καὶ αἵματος, ὡσπερ σῖτος ὠρίμος κατὰ καιρὸν θεριζόμενος, συστέλλεται, τὸ δὲ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων ὡσαύτως νεάζει καὶ ἀκμάζει καὶ φαιδρύνεται διὰ τὸν ὄρον τοῦ Δημιουργοῦ, ὃν ὠρισεν αὐτοῖς ἄρχειν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός· οὕτω καὶ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ὠρισεν βασιλείαν οὐρανῶν καὶ χαρὰν ἀκατάλυτον. Καὶ ὡσπερ ἐν τούτῳ ἀψευδῆς, οὕτω καὶ ἐν ἐκείνῳ ἀληθής· καὶ ταῦτα μὲν παρελεύσεται, ὀπηνίκα βουληθεῖ ὁ Δημιουργός, τῆς δόξης τῶν Ἁγίων οὐκ ἔσται τέλος. Σπουδάσωμεν τοιγαροῦν ποιῆσαι καρποὺς μετανοίας, ἵνα μὴ ἀποκλεισθέντες τῆς χαρᾶς ἐκείνης παραπεμφθῶμεν εἰς γῆν σκοτεινὴν καὶ γνοφεράν, εἰς γῆν σκότους αἰωνίου. Εἴσελθε, εἰ δοκεῖς, ἐν τῷ κοιτῶνί σου καὶ ἀπόκλεισον τὰς θυρίδας, ἔμφραξον δὲ καὶ τὰ διαυγάζοντα καὶ κάθου ἔσω καὶ ὄψη ὁποῖαν ὀδύνην ἔχει ἡ σκοτία, ὅπου δίχα πόνου καὶ βασάνου καθεζόμενος, καίτοι ἐν ἐξουσίᾳ σου κεῖται, ὅπταν βουληθῆς, ἀνοῖξαι καὶ ἐξελεθεῖν. Ὅποῖαν οὖν δοκῆ σοι ὀδύνην ἔχειν τὸ σκότος ἐκεῖνο τὸ ἐξώτερον, ἔνθα ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων; Κατανόησον ἔνδον τοὺς καπνοδόχους τῆς ἑαυτοῦ ἐστίας καὶ ἀνάτεινον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆ ἀνατολῆ τοῦ ἡλίου καὶ ἴδε τὴν διαφορὰν καὶ φεῦγε τὰ ἔργα τοῦ σκότους. Ἡ κακία σκότος ἐστίν, ἡ δὲ ἀρετὴ φῶς· ἡ κακία ἐξερευνημένη μελανεῖ τοὺς ἑαυτῆς ἐργάτας, ἡ δὲ ἀρετὴ γυμναζομένη λαμπροὺς ἀποκαθίστησι τοὺς κατωρθωκότας. Μὴ νόμιζε, ἀγαπητέ, ὅτι σὺ μονώτατος θλίβῃ παρὰ πάντας, πᾶσα γὰρ κεφαλὴ εἰς πόνον, καὶ πᾶσα καρδία εἰς λύπην. Καὶ ὡσπερ οὐ δυνατόν τινα τὸν ἀέρα τοῦτον ἐκφυγεῖν ἐπὶ γῆς ὑπάρχοντα, οὕτως ἀδύνατον ἀνθρώπῳ μὴ πειρασθῆναι θλίψεων καὶ πόνων ἐν βίῳ ὑπάρχοντι. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὰ γήινα περισπώμενοι ἐν τοῖς τοιούτοις θλιβήσονται, οἱ δὲ τὰ πνευματικὰ διώκοντες ἐν τοῖς πνευματικοῖς πονοῦσιν· οὗτοι μακάριοι ἔσονται, ὁ γὰρ καρπὸς αὐτῶν πολὺς ἐν Κυρίῳ. Ἔχε ὑπομονὴν τελείαν ἐν ᾧ ἐκλήθης ἔργῳ. Ἀσφαλίξου τὰς ἀγκύρας καὶ τὰ σχοινίσματα, ἵνα μὴ κατὰ βραχὺ ἐξωθῆ σου τὸ σκάφος εἰς τὸ πέλαγος, καὶ τότε ἡ πεῖρά σε διδάξει ὁποίας εἰρήνης ἀπέλαβες ἐν τῷ λιμένι τυγχάνων· ὁ κόσμος παρωμοίωται τῷ πελάγει, λιμὲν δὲ ὁ ἀσκητικὸς βίος. Μὴ ἀγάπα περιπολεύειν, ἀλλὰ μᾶλλον τῆ ὑπομονῆς κέρδησον τὰ σκάνδαλα τῆς ἀποδημίας. Ἴνα δὲ καὶ τοῦτο εἶπω, ὅταν περιέλθωμεν ὄλον τὸν κόσμον, ἔσχατον οὐχὶ τὸ κελλίον ἡμᾶς περιμένει, ἐάνπερ σωθῆναι θέλωμεν; Εἰ δὲ ἐν κοινοβίῳ οὐ καρτερῶμεν καὶ καταμόνας οὐχ ἡσυχάζωμεν, ποῦ λοιπὸν ἔσται ἡμῶν τὸ καταγώγιον; Ὅμοιον ἐστὶ τοῦτο τῷ λέγοντι, μήτε τὴν θέρμην τοῦ ἡλίου δύνασθαι ὑποφέρειν, μήτε τὴν σκιὰν βαστάζειν, καὶ ποῦ λοιπὸν στῶμεν; Φοβοῦμαι μὴ ἡ κάμινος ἐκείνη διαδέξῃται ἡμᾶς. Μὴ ὦμεν τοίνυν ἀκηδισταί, μισοπονίαν ἀγαπῶντες. Εἰ δέσμοιοι ἐσμεν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, μὴ ἐπαισχυνθῶμεν τὴν ἄλυσιν τῶν θλίψεων, ἀλλὰ μετὰ χαρᾶς αὐτὴν ὑπομείνωμεν, τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ προσδοκῶντες τὴν ἐξ οὐρανῶν, ἵνα ἡμᾶς συναριθμήσῃ τῷ χορῷ τῶν Ἁγίων· οἱ γὰρ κοινωνήσαντες τοῖς παθήμασιν αὐτοῦ, κοινωνοὶ ἔσονται καὶ τῆς παρακλήσεως. Εἰ δὲ καὶ περὶ τοῦ κόπου τοῦ ἔργου δυσφορεῖ τις, πόσοι εἰσὶν κατὰ τὸν κόσμον χειραλγοὶ καὶ ποδαλγοί, ἄνδρες πλούσιοι καὶ ὑπὸ πολλῶν δορυφορούμενοι, οὐδὲ νύκτα οὐδὲ ἡμέραν ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῶν πόνων τρυχόμενοι καὶ ὡς ὑπὸ ἀλύσει τινὶ καὶ δεσμῷ πεπέδηνται. Κτησώμεθα τοιγαροῦν ἐκούσιον πόνον καὶ αὐθαίρετον ὑπομονὴν διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον, καὶ μὴ

ἀμελήσωμεν τῆς ὑπομονῆς, τῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς ἐγκρατείας, τῆς συμπαθείας· συμπάθειαν δέ φημι, οὐχ ἵνα ἐπὶ κακία συνέλθῃς τῷ πλησίον, ἀλλ' ἵνα εἰς τὰ πνευματικὰ συνεργήσῃς τῷ ἀδελφῷ κατάνυξιν ἔχειν καὶ δάκρυα. Κἂν μὴ πάρεστι τὸ φαινόμενον δάκρυον, ἀλλ' ὁ συντριμμὸς τῆς καρδίας διαμενέτω, καὶ γὰρ ἐν τοῖς δάκρυσίν ἐστι διαφορά. Μακάριος δὲ ὁ ἐνοπτριζόμενος τὸν Κύριον ἐν τῇ ἰδίᾳ ψυχῇ, καὶ ἐκχέων τὴν δόξαν αὐτοῦ μετὰ κλαυθμοῦ ἐνώπιον τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ, ὅτι ἡ προσευχὴ αὐτοῦ εἰσακουσθήσεται. Παρατίθημί σοι παρακαταθήκην ἑτέραν ἐν Κυρίῳ, ὡς ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ σωθῆναι βουλομένῳ· ἀπὸ παρακλήσεως τοίνυν ἀνιστάμενος, μὴ περιέρχου τὰ κελλία, ἀλλ' ἡσύχαζε ἐν τῷ σῶ κελλίῳ· πολλοὺς γὰρ ἠπάτησεν ὁ Διάβολος διὰ τοῦ οἴνου. Τοιγαροῦν ἀπὸ παρακλήσεως ἀνιστάμενος, εὐρεθῆναι εἰς ἕτερον κελλίον σημείον ἐστὶν ἀφοβίας καὶ διαστροφῆς· ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων συγκαθισμάτων γίνονται καταπτώσεις ψυχῶν, καὶ μάλιστα ὅταν ἐφησυχάζῃ ἡ βακτηρία τοῦ προεστῶτος. Οἱ γὰρ μὴ βουλόμενοι τῷ θείῳ φόβῳ χαλινοῦν τὴν ἑαυτῶν διάνοιαν, χρῆζουσιν ἀνθρωπίνου φόβου, ἵνα διὰ τούτου ἀποσχῶνται τῶν ἀνωφελῶν, ὃν τρόπον δοῦλος σωφρονεῖ δι' αὐστηρίαν δεσπότου. Πρόσεχε οὖν σεαυτῷ, καὶ μὴ ἴσθι καταφρονῶν, διότι ἐν οἴνῳ σοφιζόμενος οὔτε ὠφελήσεις, οὔτε ὠφελήθησιν. Ἐὰν ἐξέμαθες πᾶσαν θεῖαν Γραφήν, ὅρα μήποτε ἐν τούτῳ ἐπαιρέτω σε ὁ λογισμὸς, καθότι πᾶσα Γραφή θεόπνευστος ταπεινοφροσύνην ἐκδιδάσκει· ὁ δὲ τὰ ἐναντία φρονῶν ἢ πράττων ᾧ μεμάθηκε, παραβάτην ἑαυτὸν ἐν τούτῳ συνίστησιν. Ἐὰν πνεῦμα ὑπερηφανίας ἢ φιλαρχίας ἢ πλούτου σοι ἐνοχλῇ, μὴ συναρπάζου, ἀλλὰ μᾶλλον στήθι γενναίως πρὸς ἀντιπαράταξιν τοῦ πονηροῦ καὶ ἀπατηλοῦ πνεύματος. Ἀναλόγισαι τὰς ἀρχαίας οἰκοδομὰς καὶ τὰς πεπαλαιωμένας εἰκόνας καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ ἰοῦ κατεσθιομένας στήλας, καὶ ἐνθυμήθητι ἐν σεαυτῷ καὶ ἴδε ποῦ οἱ κτισάμενοι, εἴτε οἱ τεχνασάμενοι τὰ προειρημένα, καὶ σπούδασον ἀρέσαι Κυρίῳ, ἵνα καταξιοθῆς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, διότι πᾶσα σὰρξ χόρτος καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου, ὡς ἄνθος χόρτου. Τί μεῖζον ἢ ἐνδοξότερον βασιλείας; Ἦς τινες ὀρεγόμενοι ἔτυχον, καὶ διὰ τὰς ἐν αὐτῇ περιστάσεις τῆς δόξης κατεφρόνησαν, καὶ ἑαυτοῖς ἐπεβούλευσαν, τὸν θάνατον ὑπὲρ τὸ ζῆν ἐλόμενοι, ὅτι τὸν Θεὸν οὐκ ἐξεζήτησαν, οὐδὲ ἠλπισαν ἐπὶ τὸ σωτήριον αὐτοῦ. Οἱ δὲ καταξιούμενοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν οὐδενὸς τούτων πειρασθήσονται, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγαλλιάσει ἐν οὐρανῷ μετὰ Ἀγγέλων διάγοντες χωρὶς ὀδύνης καὶ λύπης καὶ στεναγμοῦ, μετὰ χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης αἰνοῦντες καὶ ὑπερυψοῦντες καὶ μεγαλύνοντες τὸν Βασιλέα τῶν οὐρανῶν καὶ Κύριον πάσης τῆς γῆς· ᾧ πρέπει ἡ αἴνεσις καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ μεγαλωσύνη εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.